

שמירת הברית

[פרשת מצורע, שיחה 3 – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

"ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע, ורחץ במים את כל בשרו וטמא עד הערב". (ויקרא טו, טז)
וכבר כתב הרמב"ם: "אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם... ראוי להתבונן בהן וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם, תן לו טעם". (סוף הל' תמורה). מכאן שחלק מלימוד התורה היא להתבונן מה יכול להיות הטעם של טומאה תקיפה זו. (מדובר אפילו כאשר האדם הזדווג בכשרות וכהלכה עם אשתו)

הרמב"ן כתב (בפסוקנו) – "וטעם טומאת שכבת זרע, אע"פ שהוא בטבע התולדה, כטעם טומאת מת. כי המקור משחת ולא ידע (האדם) אם ישחת זרעו או יהיה ממנו ולד נוצר". משמעות הדברים שיש כאן מעין טומאת מת, כי הזרע לא יצא לפועל. והרי כל כוחות-ההולדה שהאב מסוגל להוליד אילו הגיע זרעו למקום המוכן להולדה, הרי ממנו יצאו, אלא משום איזו סיבה צדדית לא הניבו פרי להולד ולד. כלומר, מצד האב יצא כאן יצור עם כל היכולת של האב ובחינה זו היא שמתה כאשר הזרע לא הצליח. חז"ל תיארו זאת כ"שוחטי הילדים" (נדה יג.), ו"ידיכם דמים מלאו" ששפכו דמם. (נדה יג.)

אבל בספר "**שפתי כהן**" (רבי מרדכי הכהן שלמד אצל גורי האריז"ל) נתן טעם נוסף.
הוא שואל: "טומאה זו למה? וכי האדם אינו מחויב בפריה ורביה?! אדרבה, היה לו לברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו על פריה ורביה". ואם היא מעוברת או מניקה יברך 'לקיים מצות עונה'.

(הערה: נ"ל הטעם שלא מברכים, ע"פ "אנצקלופדיה תלמודית" ערך: "ברכת המצוות" הערות 58,63.
ומו"ר הר"ש דביר אמר שהברכה שמברך החתן מתחת לחופה או מי שמברך במקומו, "ברוך אתה ה'... והתיר לנו את הנשואות לנו ע"י חופה וקידושין", היא ברכת המצוות על פגור, כסות ועונה שהחתן חייב למשך כל שאר שנות נישואיו עם אשה זו, ואין לו רגע שהוא פטור משלושת החיובים האלו. ולכן אין החתן מברך לפני כל מעשה מצוה משלשה חיובים אלו).
ורש"י ז"ל הרגיש בקושיא זו ולכן אמר "ורחצו במים, גזירת מלך היא שתטמא האשה בביאה. ואין הטעם משום נוגע בש"ז שהרי מגע בית הסתרים היא" עכ"ל.

אבל "**שפתי כהן**" ממשיך ומסביר "שטעם טומאה זו לפי שהיא ע"י התלהבות היצר שנזדווג לאשתו, ואותה טיפה מעורבת מטוב ורע. 'טוב' שלזה כוונת החיבור 'לא תוהו בראה לשבת יצרה'. ו'רע' ע"י התאוה... וזהו שאמרו "כי אבי ואמי עזבוני" - שהם מתכוונים לטובת עצמם" (ענין ויק"ר יד/ה מדרש פליאה על ישי אבי דוד, אע"פ שמת בעטיו של נחש)... וטעם טומאת קרי כמו שאחז"ל שאין אדם בא לידי טומאה בלילה אלא מהרהור היום שהסיח דעתו מבוראו, 'אל תפנו אֶל האלילים' אל תפנו את האל מדעתכם (שבת קמט.). וכשפנה והסיח דעתו, פגעה בו הטומאה..." עכ"ל.

ענין גדול למדנו מדבריו.

הכח הטמון בזרע האדם הוא כח אלוהי, כח יוצר. ולא לחנם הוקש כבודם של אביו ואמו של אדם לכבודו של ה' (קידושין ל:) – שהרי הם שותפים בבריאתו. לפי כח עוצמת הקדושה שיש במצוה זו, (של הבאת יהודי נוסף להולד בעולם) כך לעומתו עוצמת הטומאה כאשר יש סטיה מן המטרה ומשתמשים בכח נעלה זה לטובת עצמם.

נדיר מאד **שהשו"ע** יכתוב לנו מה לכוון בעת קיום מצוה.

אבל במצוות הזווג, יוצא שו"ע מגדרו וכותב – "ואף כשהוא מצוי אצלה, לא יכוין להנאתו, אלא כאדם שפורע חובו שהוא חייב בעונתה ולקיים מצות בוראו שיהיו לו בנים עוסקים בתורה ומקיימים מצוות בישראל. וכן אם מכוין לתיקון הוולד... וכן אם הוא מכוין לגדור עצמו בה כדי שלא יתאוה לעבירה כי רואה יצרו גובר ומתאוה... אבל מי שאינו צריך לדבר אלא שמעורר תאותו כדי למלאות תאותו, זו היא עצת יצר הרע ומן ההיתר יסיתנו אל האיסור". (שו"ע או"ח סי' ר"מ סעיף א).

למדנו מדבריו שעניני כוונה-של-מצוה איננה "חסידות" או "הידור", אלא מעצם גדרי המצוה, ולכן הובאו ב"שולחן ערוך". הבה נתבונן בארבעת הכוונות המובאות בשו"ע שם.

א. "שפורע חובו שהוא חייב בעונתה". – כאן בא לידי ביטוי יסוד שחז"ל הביעו "יותר משהאיש רוצה לישא, אשה רוצה להנשא" (יבמות ק"ג). וזהו בגלל הדחף הנפשי "טב למיתב טן-דו מלמיתב ארמלו" (כתובות ע"ה). וזה נרמז במקרא "האשה אשר היא מצודים וחרמים לבה, אסורים ידיה" (קהלת ז, כו. עיי"ש מדרש קה"ר "אילולא שכתוב אסורים ידיה, היתה אוחות אדם בשוק") אלא שמתוך עשרת הקללות שנתקללה חוה אמנו, "האשה תובעת בלב" (עירובין ק:), ועל בעל שהוא ירא-שמים להתחשב בצורך-נפשי זה. ועיין על כך דברי ראב"ד (הל' דעות, פ"ג).

ב. כוונה נוספת המובאת בשו"ע, היא כדי להוליד צאצאים.

ג. גם בעת הריונה, לגרום לשיפור הוולד (על פי נדה לא.).

ד. עוד כוונה לשם שמים היא להינצל מן הטרדת יצה"ר, כדברי ר' חייא "דיינו שמגדלות את בנינו ומצילות אותנו מן החטא" (יבמות ס"ג).

ובכן, כל מי שיכוון להנאת עצמו, ולא לשם טובת הזולת (אשתו, או הוולד, או כדי שינצל מהחטא) הרי זו אנוכיות, וממילא "טומאה". כך הם דברי **רש"ר הירש** –

- "טומאה – היא ביטוי לחוסר חירות מוסרית". (ויקרא ד"ב).

כלומר, אדם הפועל פעולותיו למען הנאתו האישית, הרי הוא 'אטום' בטומאתו.

- 'טבילה' – מסמלת ניתוק מן היסוד הארצי והמוקבע. (רש"ר על ויקרא י"א, מז, דף קפ"ז).

כמה יפה כתב הרמב"ם – "דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן... שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזירת הכתוב היא והדבר תלוי בכוונת הלב... ואעפ"כ רמז יש בדבר... המכוין לבו לטהר נפשו מטומאת הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת, טהור. הרי הוא אומר (יחזקאל לו, כה) 'וזרקתי עליכם מים **טהורים וטהרתם** מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם **אטהר אתכם**' (סוף הל' מקוואות).

(במאמר מוסגר, נצטט דברי ר' **עקיבא יוסף שלזינגר** בספרו "תורת יחיאל", סוף פרשת מצורע:

ששלוש פעמים מופיע השורש "טהרה" בפסוק שהרמב"ם הביא, והם נגד שלש פעמים שרש "טמא" שמשולש בפסוק אחד: "והזרתם את בני ישראל **מטומאתם** ולא ימותו **בטומאתם**, **בטמאם** את משכני אשר בתוכם" [ויקרא טו, לא].

ומיסב הענין כאזהרה על רווקים הרואים קרי ואינם טובלים, כמו שמובא במנחות (ק"י). – "זה הלומד תורה בטהרה, זה הנושא אשה ואח"כ לומד תורה" – ואז "ושכנתי בתוכם" ואכמ"ל).

1. שפרישה מן העריות היא 'קדושה' בעצם להביא האדם לקדושה. אבל פרישה מן שקצים ורמשים או שאר עבירות היא רק 'קדושה' במקצת, להשאר בקדושתו. ("גור אריה" על שמות כב, ל).
2. ועוד הסביר, כי המעלה של "ישב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כאילו עשה מצוה" הוא בעיקר בפרישה מן העריות, אשר לבו של אדם חומד כל הזמן. ("גור אריה" על ויקרא יט, טז, וכן יח, ו).
3. "סתם קדושה שייך דוקא בעריות יותר מהכל". (על ויקרא כ, ז).
4. "רק אם מתקדש מן הערוה ייקרא גם כן 'קדוש' לפי שהוא פורש מן הערוה אשר האדם מוטבע עליו בטבע". ("גור אריה" על דברים יד, כ).

ברור מכל הנ"ל, שמכיון שקשה ביותר שהאדם יכוון אך ורק לשם ההטבה לזולת בעסקי הזדווגותו, (והיא היא הכוונה "לשם שמים") ותמיד יש לו לאדם הנאתו האישית, כמו שאמרו על ישי אבי דוד (ויק"ר יד, ה) למרות שמת בעטיו של נחש (ב"ב יז). וק"ו לשאר כל הבריות! לכן תמיד יש בדבר זה "טומאה" כלשהו.

וכן הענין גם כן כלפי אכילה, שהאדם היה צריך לכוון לאכול לשם מצוה. (=וגם אדם המכוון לשם שמירת בריאותו, הרי גם זו מצוה, כמפורש ברמב"ם "הואיל והיות הגוף בריא ושלם, מדרגי ה' היא" [הלכות דעות ד, א]). אבל על פי רוב הרי הוא אוכל מאכלים טעימים אע"פ שמזיקים לבריאותו, או שאוכל יותר מן הצורך. ולכן הוא צריך נטילת ידים אחרי מאכלו (כדברי האריז"ל, "שער המצוות", פרשת עקב), כי סטרא אחרא התלווה אליו. על זה המליצו חז"ל "והתקדשתם והייתם קדושים" על מים אחרונים. (ברכות נג:). כי 'קדושה' היא פרישות מהחומריות, "וזה היא מלאכה קשה שבמקדש". וכך היה אצל אדם הראשון, שאכל מעץ הדעת "כי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל" וכן אדם הראשון הזדווג לאשתו בערב שבת לשם הנאתו, אבל לא לשם מצוה כי לא המתין עד ליל שבת. (אריז"ל, "שער הכוונות", ענין ראש השנה, תחילת דרוש א', דף ריא)

והנה להיטהר מן טומאה זו שהתורה דיברה עליה, איננו חובה בזמננו כי בלאו הכי אנו כמעט כולנו טמאי מתים, (מי שעמד תוך ד' אמות של מת, או שהיה בבית בזמן שהיה שם מת וכו'), ואין לנו "אפר פרה אדומה" כדי להטהר. אבל עזרא הסופר גזר "טבילת עזרא" על כל מי ששימש עם אשתו או ראה קרי. והדבר מפליא, כי גזרתו היתה שלא יתפללו ואף לא ילמדו שום תורה עד שיטבלו. ואנו צריכים לזכור שבימים ההם לא היו מקוואות בנויות, בסידורי חימום מים ומתחת קורת גג. הם היו צריכים לטבול בנהרות, אפילו בימות החורף והמים אז קרים ביותר. ורובם הצטרכו ללכת מרחק רב (ורובם היו מחוסרי כלי רכב) עד לנהר (שלא היה בכל כפר וישוב נהר! והבורות היו מלאי מי-גשמים רק בחורף). בלי ספק כמה מהאנשים היו מנועים מתורה ותפילה, מן קריאת שמע ומאמירת ברכות-הנהנין, ימים רבים. ומבואר שם שהיו נוהגים קפדנות גדולה בשמירת תקנה זו ("גדר גדול גדרו בה". ברכות כב). ולכן הרבה מהם וותרו בעל כורחם על ההזדווגות, כדי שלא יצטרכו לטבול. לבסוף, משום סיבה זו בטלו חז"ל את חיוב "טבילת עזרא" (שם)

ובכן נשאל: משום מה ראה עזרא לנכון להקפיד ולתקן גזירה קשה כזו?

התשובה: כי כתוב בתורה "והודעתם לבניך ולבני בניך... יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב".

"מה להלן (=במעמד מתן תורה) באימה, וביראה, וברתת, ובזיע – אף כאן (=בלימוד תורה בכל דור ודור) באימה וביראה וברתת ובזיע". (ברכות כב). – ונפרש:

- "אימה", היא תקיפה ובאופן פתאומי. - "יראה", היא ממושכת.
- "רתת", היא רעידת האברים. - "זיע", כאשר האדם מזיע מרוב חלחלה.

ורש"י מפרש שם, מדוע אסרו דברי תורה לבעל קרי "שאינו אלא מתוך קלות ראש וזחות הדעת".
וחייבים אנו להסביר כי כך דעתו של רש"י גם על ההזדווגות עם אשתו של אדם ע"פ רוב, כי גם הוא
זקוק מן הדין לטבילת עזרא.

[והמפליא בדבר זה, שרב האי גאון, רבנו חננאל והרי"ף סבורים שבימינו בטלו לטבילת עזרא רק לגבי לימוד תורה, אבל
בלי טבילה - עדיין אסורים לגשת להתפלל. אמנם הרמב"ם, הטור וכן השו"ע (בסי' פ"ח) סבורים שהתירו גם לתורה וגם
לתפילות, וכן היא ההלכה (הגר"א בביאורו לשו"ע שם הביא מקור להיתר מהירושלמי).

ועוד פלא יש בדבר זה: שמשה רבנו השהה את ישראל שלשה ימים "אל תגשו אל אשה" (שמות יט, טו) לפני שישמעו דבר ה'
בסיני, וזה לא היה למען הגברים. כי אותו הגבר אם היה טובל, היה נטהר בשקיעת חמה של אותו היום. אבל האשה
נשארת טמאה עד עבור ג' ימים ונפסד אז כח הפליטה [שבת פו:]. ובכן, ההתחשבות של משה היתה **שגם הנשים** ישמעו דברי
אלהים חיים כשהן בטהרה. ומכאן לימוד לכל הדורות שלכאורה גם הנשים יהדרו על טהרה לפני שיעסקו בתורה ובתפילה,
כמו שהיה בהר סיני. ולא מצאתי מזה בפוסקים]

מהדברים הגדולים הללו אנו שומעים אור חוזר מהמצוה של "קדושים תהיו - פרושים תהיו", וכדברי
רמב"ן שם (ויקרא יט, ב). ולכן גם חז"ל הבטיחו הבטחות רבות לבעלי איפוק ורסן-עצמיי, אלו שאינם
מתכוונים לטובת עצמם אלא לטובת האשה, ולכן יזכו להוליד בנים זכרים (גדה עא.), וכלשון חז"ל
"ישמח אשתו לדבר מצוה" (ב"ב י:). יתרה מזאת, יש מעלה שההתעוררות תבוא דווקא מצד אשתו
ולא מצד האיש (עירובין ק:), אא"כ מדובר בליל שבת (רמב"ם, הלי שבת ל, יד).

למדנו כל הנ"ל מאזהרת התורה על טומאת הזרע.